

УДК 371:378.147:54:377

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10\(56\)-654-665](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10(56)-654-665)

Лебедик Леся Вікторівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, м. Полтава, <https://orcid.org/0000-0001-6538-6256>

Стрельников Віктор Юрійович доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри філософії і економіки освіти, Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського, м. Полтава, <https://orcid.org/0000-0002-8822-9517>

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ ПІД ЧАС КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Анотація. У статті розглядаються психологічні аспекти розвитку культури ділового спілкування педагогічних працівників у медичних коледжах у процесі курсів підвищення кваліфікації в інституціях неперервної освіти. Акцентовано увагу на значенні комунікативної культури як важливого складника професійної компетентності викладача медичного коледжу. Виокремлено основні психологічні чинники, що впливають на формування культури ділового спілкування, зокрема мотиваційні установки, рефлексивність та стресостійкість.

Розглянуто можливості курсів підвищення кваліфікації «Психолого-педагогічна комунікація та особливості інклюзивної взаємодії із різними категоріями учасників освітнього процесу» для визначення психологічних аспектів розвитку культури ділового спілкування педагогічних працівників у медичних коледжах під час курсів підвищення кваліфікації в умовах війни, показано досвід діяльності Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського з виконання вимоги МОН України щодо проходження педагогічними працівниками курсів підвищення кваліфікації з удосконалення знань, умінь і практичних навичок у частині надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу в умовах війни.

Показано роль інтерактивних методів, тренінгових форм роботи та інноваційних технологій у підвищенні рівня комунікативної компетентності.

Охарактеризовано психологічні бар'єри, які ускладнюють конструктивну взаємодію, та визначено шляхи їх подолання. Серед психологічних бар'єрів наголошено на: авторитарності у стилі педагогічного спілкування, надмірній формалізації ділового спілкування, емоційній напрузі та професійному вигоранні, невпевненості у мовленнєвій культурі, бар'єрах міждисциплінарної взаємодії тощо.

Зроблено висновок, що розвиток культури ділового спілкування у педагогів медичних коледжів сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, формуванню довірливих стосунків у колективі та забезпеченню професійного саморозвитку викладачів.

Ключові слова: культура ділового спілкування, педагогічні працівники, медичний коледж, психологічні аспекти, емоційний інтелект, підвищення кваліфікації, комунікативна компетентність., курси підвищення кваліфікації.

Lebedyk Lesya Viktorivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Psychology, V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University, Poltava, <https://orcid.org/0000-0001-6538-6256>

Strelnikov Viktor Yuriyovych Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Philosophy and Economics of Education, M. V. Ostrohradskyi Poltava Academy of Continuing Education, Poltava, <https://orcid.org/0000-0002-8822-9517>

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE CULTURE OF BUSINESS COMMUNICATION OF TEACHERS IN MEDICAL COLLEGES DURING IN-PROGRESS COURSES

Abstract. The article examines the psychological aspects of the development of the culture of business communication of teaching staff in medical colleges during in-progress courses in institutions of continuing education. The emphasis is on the importance of communicative culture as an important component of the professional competence of a medical college teacher. The main psychological factors influencing the formation of the culture of business communication are identified, in particular motivational attitudes, reflexivity and stress resistance.

The possibilities of advanced training courses "Psychological and pedagogical communication and features of inclusive interaction with different categories of participants in the educational process" are considered to determine the psychological aspects of the development of a culture of business communication of teaching staff in medical colleges during advanced training courses in wartime conditions, the experience of the M. V. Ostrohradskyi Poltava Academy of Continuing Education in fulfilling the requirement of the Ministry of Education and Science of Ukraine for pedagogical staff to take advanced training courses to improve their knowledge, skills and practical skills in providing psychological support to participants in the educational process in wartime conditions is shown.

The role of interactive methods, training forms of work and innovative technologies in increasing the level of communicative competence is shown.

Psychological barriers that complicate constructive interaction are characterized, and ways to overcome them are identified. Among the psychological barriers, the

following are emphasized: authoritarianism in the style of pedagogical communication, excessive formalization of business communication, emotional tension and professional burnout, insecurity in speech culture, barriers to interdisciplinary interaction, etc.

It is concluded that the development of a culture of business communication among teachers of medical colleges contributes to increasing the efficiency of the educational process, the formation of trusting relationships in the team and ensuring the professional self-development of teachers.

Keywords: culture of business communication, teachers, medical college, psychological aspects, emotional intelligence, advanced training, communicative competence., advanced training courses.

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси у сфері освіти та охорони здоров'я висувають нові вимоги до професійної діяльності педагогічних працівників медичних коледжів. Одним із ключових складників їхньої професійної компетентності є культура ділового спілкування, яка забезпечує ефективну взаємодію між викладачем, студентами, адміністрацією та професійним середовищем.

У медичній освіті ділове спілкування виконує не лише функцію передачі знань, а й формує у майбутніх фахівців ціннісні орієнтації, професійно-етичні стандарти та комунікативні навички, необхідні для роботи з пацієнтами. Таким чином, розвиток культури ділового спілкування педагогів має подвійне значення: підвищує якість освітнього процесу і сприяє підготовці висококваліфікованих медичних кадрів.

Особливе місце у формуванні комунікативної компетентності педагогів займають курси підвищення кваліфікації, де створюються умови для осмислення власного комунікативного досвіду, корекції стилю взаємодії та засвоєння нових психологічних знань. Саме на таких курсах відбувається поєднання теоретичної підготовки і практичних тренінгових технологій, спрямованих на розвиток культури ділового спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, показує намагання науковців до узагальнення напрацьованих знань психологічних аспектів розвитку міжособистісної взаємодії і культури ділового спілкування у професійному середовищі та на курсах підвищення кваліфікації. Узагальнення містять ряд монографічних і дисертаційних досліджень, навчальних посібників, наукових статей, серед яких виокремимо насамперед, праці: «Культура ділового спілкування як фактор професійної успішності майбутніх фахівців у системі «людина-людина» (О. Романовський, Т. Солодовник, В. Шаполова, Т. Сергеева, Н. Мовмига [8, с. 109–121]); «Формування комунікативної культури студентів вищих медичних закладів освіти в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін» (О. Уваркіна [12]); «Формування культури професійного спілкування фахівців сфери обслуговування в

процесі підвищення кваліфікації» (Л. Грибова [4, с. 23–27]); «Культура професійного спілкування» (О. Берестенко [3]); «Комунікативна культура як умова ефективності проектування середовища педагогічної взаємодії» (А. Дзундза [5, с. 18–22]); «Комунікативна культура як компонент педагогічної культури» (І. Зарецька [6, с. 90–101]); «Психологія ділового спілкування» (Л. Барановська, Н. Глушаниця [2]); «Формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу» (І. Тимченко [10]); «Ділове спілкування» (О. Авраменко, Л. Яковенко, В. Шийка [1]) та ін. Таким чином, аналіз літератури свідчить про те, що культура ділового спілкування є міждисциплінарним феноменом. Розвитку культури ділового спілкування фахівців присвячені також ряд наших праць [7, с. 589–600; 9, с. 47–53 та ін.], однак, стосовно означеного її розвитку у педагогічних працівників медичних коледжів, постає потреба врахування психологічних чинників та організація під час курсів підвищення кваліфікації спеціально орієнтованого освітнього середовища.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та проаналізувати психологічні аспекти розвитку культури ділового спілкування педагогічних працівників медичних коледжів у процесі курсів підвищення кваліфікації.

Завдання дослідження: 1) розкрити сутність культури ділового спілкування та її значення для професійної діяльності викладачів медичних коледжів; 2) охарактеризувати психологічні чинники, що впливають на розвиток комунікативної культури; 3) визначити роль курсів підвищення кваліфікації у формуванні культури ділового спілкування на прикладі авторських курсів «Психолого-педагогічна комунікація та особливості інклюзивної взаємодії із різними категоріями учасників освітнього процесу» у Комунальному закладі освіти Полтавський базовий медичний фаховий коледж Полтавської обласної ради; 4) виокремити психологічні бар'єри у професійній комунікації та шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Стосовно *першого* завдання дослідження – з'ясування сутності культури ділового спілкування та її значення для професійної діяльності викладачів медичних коледжів, відмітимо, що культура ділового спілкування розглядається сучасними науковцями як важливий складник професійної компетентності педагога. Вона включає систему знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективну взаємодію у професійній діяльності, а також особистісні якості, які сприяють конструктивному спілкуванню. Як відзначають автори, культура ділового спілкування охоплює: мовленнєву культуру (точність, грамотність, логічність); володіння нормами етикету; етичні норми професійного діалогу; психологічну компетентність у взаємодії з колегами, клієнтами, партнерами; навички ведення переговорів, командної роботи, здатність до ефективного конфліктологічного управління. Володіння фахівцем культурою ділового спілкування забезпечує ефективні відносини з адміністрацією закладу, партнерами, колегами, сприяє подальшій співпраці, взаєморозумінню, взаємоповазі, «розвитку лідерського потенціалу й профе-

сійній успішності фахівця» (О. Романовський, Т. Солодовник, В. Шаполова, Т. Сергеева, Н. Мовмига [8, с. 114]). Нами вже відзначалося [7, с. 589–600; 9, с. 47–53], що культура спілкування визначається рівнем сформованості комунікативної компетентності, що поєднує знання норм і правил мовленнєвої поведінки з умінням застосовувати їх у конкретних ситуаціях і є відображенням загальної культури педагога, його духовного світу, здатності до гуманістичної взаємодії.

У професійній педагогічній діяльності культура ділового спілкування проявляється у таких вимірах: а) мовленнєвий (уміння точно, логічно і доступно висловлювати думки, дотримуючись норм літературної мови); б) етичний (дотримання моральних принципів, тактовність, повага до співрозмовника); в) психологічний (здатність до емпатії, врахування індивідуальних особливостей учасників спілкування); г) соціальний (здатність вибудовувати партнерські відносини в колективі, підтримувати атмосферу співпраці).

З позицій педагогічної психології (Л. Барановська, Н. Глушаниця [2]; М. Тоба [11]; О. Уваркіна [12] та ін.) культура ділового спілкування забезпечує: формування сприятливого психологічного клімату у групі; підвищення ефективності освітнього процесу; профілактику конфліктних ситуацій; розвиток професійної самосвідомості педагога.

У контексті медичної освіти культура спілкування викладачів має особливе значення, оскільки майбутні медичні працівники наслідують комунікативні моделі своїх наставників. Від того, наскільки викладач демонструє високий рівень культури ділового спілкування, залежить не лише якість засвоєння матеріалу студентами, а й формування у них таких цінностей, як відповідальність, гуманізм, готовність до командної взаємодії.

Таким чином, теоретичні основи розвитку культури ділового спілкування передбачають поєднання лінгвістичного, психологічного та педагогічного підходів, що уможливорює її розгляд як інтегративного феномену професійної компетентності викладача медичного коледжу.

Розгляд *другого* завдання дослідження щодо психологічних чинників, що впливають на розвиток культури ділового спілкування у педагогічних працівників медичних коледжів показав, що він є багатовимірним процесом, у якому провідну роль відіграють мотиваційні та когнітивні чинники. Саме вони визначають не лише рівень професійної взаємодії, а й ставлення педагога до комунікації як до складника його професійної діяльності.

1) Мотиваційні аспекти. Мотивація педагогічної діяльності безпосередньо впливає на рівень комунікативної культури викладача. Педагоги, орієнтовані на успіх, саморозвиток та гуманістичні цінності, значно ефективніше будують ділове спілкування, ніж ті, хто орієнтується лише на формальні результати чи зовнішній контроль.

Основні мотиваційні складники:

– орієнтація на успіх (прагнення досягти високих результатів у навчанні студентів);

– внутрішня професійна мотивація (потреба у професійному зростанні, вдосконаленні комунікативних навичок);

– соціально значуща мотивація (усвідомлення важливості якісного спілкування для формування майбутніх медичних працівників).

Мотиваційна сфера педагога формує його готовність не лише передавати знання, а й створювати сприятливий комунікативний простір для студентів.

2) Когнітивні чинники. До когнітивних аспектів належать знання норм, правил та стратегій ділового спілкування, а також здатність застосовувати їх у практичних ситуаціях. Високий рівень когнітивної готовності педагога до спілкування визначається: знанням мовних норм і термінології, специфічної для медичної галузі; володінням стратегій міжособистісної та групової комунікації; розумінням психології студентів та особливостей навчального середовища; умінням аналізувати ситуації професійної взаємодії.

Особливо важливим є розвиток рефлексивних умінь, які дозволяють педагогу оцінювати власний стиль спілкування, виявляти його сильні й слабкі сторони та вносити необхідні корективи.

Мотиваційні та когнітивні чинники перебувають у тісному взаємозв'язку. Без належної мотивації навіть високий рівень знань і вмінь не гарантує ефективного спілкування, так само як і без достатньої когнітивної підготовки мотивація не забезпечує професійної результативності. Лише поєднання внутрішньої готовності до комунікації з ґрунтовними знаннями та вміннями дозволяє педагогу досягти високого рівня культури ділового спілкування.

Хоча провідну роль відіграють мотиваційні та когнітивні складники, варто враховувати й інші аспекти – стресостійкість, уміння регулювати власний емоційний стан. Вони посилюють ефективність спілкування і створюють психологічні передумови для гармонійної професійної взаємодії.

Згідно *третього* завдання дослідження нами визначено роль курсів підвищення кваліфікації у формуванні культури ділового спілкування на прикладі авторських курсів «Психолого-педагогічна комунікація та особливості інклюзивної взаємодії із різними категоріями учасників освітнього процесу» у Комунальному закладі освіти Полтавський базовий медичний фаховий коледж Полтавської обласної ради.

Відразу зазначимо, що курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників медичних коледжів є ключовим інструментом розвитку їхньої професійної компетентності, зокрема культури ділового спілкування. Вони поєднують теоретичну підготовку, практичні заняття та рефлексивний аналіз власного досвіду, що створює сприятливі умови для психологічного зростання викладачів. Система неперервної освіти педагогів спрямована не лише на оновлення фахових знань, а й на формування нових підходів до комунікації в освітньому середовищі. Для викладачів медичних коледжів це особливо актуально, адже вони є носіями професійних і моральних цінностей, які безпосередньо передають студентам.

Курси створюють можливості для: аналізу та вдосконалення власного стилю спілкування; засвоєння сучасних методик професійної комунікації; розвитку навичок конструктивної взаємодії у колективі; формування психологічної готовності до роботи в умовах стресу та підвищеної відповідальності.

Теоретичні заняття у програмі курсів знайомлять слухачів із сучасними підходами до ділового спілкування, його психологічними основами та етичними нормами. Особлива увага приділяється таким темам, як: психологія професійної взаємодії; принципи ефективної педагогічної комунікації; культура мовлення у медичній освіті; конфліктологія та шляхи вирішення професійних конфліктів. Такі заняття забезпечують когнітивну основу розвитку комунікативної культури.

Попри орієнтацію на теоретичні блоки, сучасні курси включають також елементи практики, які мають значний психологічний ефект. Найбільше використовувалися: семінари-дискусії, де викладачі обмінюються досвідом і аналізують комунікативні ситуації; майстер-класи, які демонструють ефективні моделі спілкування; аналіз професійних кейсів, що дозволяє відпрацьовувати навички конструктивної взаємодії у складних педагогічних ситуаціях; рефлексивні вправи, спрямовані на усвідомлення власних комунікативних стратегій.

Системні курси «Психолого-педагогічна комунікація та особливості інклюзивної взаємодії із різними категоріями учасників освітнього процесу» були проведені Полтавською академією неперервної освіти ім. М. В. Остроградського на базі Комунального закладу освіти Полтавський базовий медичний фаховий коледж Полтавської обласної ради з 10 по 15 лютого 2025 року, у якому взяли участь 48 педагогічних працівників. Форма навчання – очна, термін навчання – 30 годин.

Зміст курсів «Психолого-педагогічна комунікація та особливості інклюзивної взаємодії із різними категоріями учасників освітнього процесу» становили два модулі: «Модуль І. Діагностико-аналітичний», і, власне, «Модуль ІІ. Психолого-педагогічна комунікація та особливості інклюзивної взаємодії із різними категоріями учасників освітнього процесу».

У першому, діагностико-аналітичному модулі проводилися такі заняття: 1) вхідний контроль (1 год.), на якому виявлялися початкові знання викладачами медичного фахового коледжу активних методів навчання для здійснення психолого-педагогічної комунікації та особливостей інклюзивної взаємодії із різними категоріями учасників освітнього процесу; 2) інструктивно-методичне заняття (1 год.), де йшло ознайомлення з порядком проходження курсів; 3) вихідне тестування (2 год.), на якому визначалася результативність курсів, знання і вміння викладачів із технологій використання активних методів навчання для здійснення психолого-педагогічної комунікації та врахування особливостей інклюзивної взаємодії із різними категоріями учасників освітнього процесу; 4) залікове заняття (2 год.) на основі запитань з кожної теми курсів.

У другому, основному, модулі «Психолого-педагогічна комунікація та особливості інклюзивної взаємодії із різними категоріями учасників освітнього процесу» проводилися такі заняття:

1) вступ «Філософія і стратегії психолого-педагогічної комунікації і освіти сталого розвитку для сталого суспільства» (4 год.), на якому формувалися знання теорій, принципів, особливостей, основних характеристик психолого-педагогічної комунікації, філософії і стратегії освіти сталого розвитку для сталого суспільства;

2) «Технології інтенсивного електронного навчання в умовах інклюзивного освітнього простору» (4 год.), на якому розглядалися питання: концепція системи інтенсивного електронного навчання; система основних понять; принципи і закономірності системи інтенсивного електронного навчання і психолого-педагогічної комунікації; відбувалося оволодіння слухачами курсів знаннями теорій, принципів, особливостей, основних характеристик і алгоритмів системи інтенсивного електронного навчання в умовах інклюзивного освітнього простору; технологіями інтенсивного електронного навчання;

3) «Організація дослідницького навчання в умовах інклюзивного освітнього простору» (4 год.), на якому розглядалися питання: характеристика дослідницького (евристичного) навчання; основні принципи, зміст та засоби дослідницького (евристичного) навчання; варіанти технологій навчання, заснованих на навчальному дослідженні студента; технології, форми і методи евристичного навчання і психолого-педагогічної комунікації; очікуваними результатами стали: знання теорій, принципів, особливостей, основних характеристик і алгоритмів дослідницького (евристичного) навчання в умовах інклюзивного освітнього простору; оволодіння методиками, технологіями, формами, прийомами евристичного навчання;

4) «Тренінг комунікативних навичок» (4 год.), на якому розглядалися питання: нейролінгвістичне програмування в роботі викладача; базові комунікативні навички; вплив з використанням А-ресурсів; вплив в А–В комунікації; використання В-ресурсів; правила педагогічної підтримки; техніка В-впливів; В-взаємодії в складних ситуаціях; технологія педагогічного спілкування; фасилітація; навички викладача-фасилітатора для формування компетентностей; очікуваними результатами стали: оволодіння методиками, технологіями, формами, прийомами, техніками нейролінгвістичного програмування й ефективного педагогічного спілкування в умовах інклюзивного освітнього простору;

5) «Інтерактивні технології навчання в умовах інклюзивного освітнього простору» (4 год.), на якому розглядалися: особливості імітаційних технологій навчання; принципи імітаційних технологій навчання; ігрові технології навчання; соціально-психологічний тренінг як технологія навчання; дискусійні технології навчання; варіанти технологій навчання у співробітництві; кооперативне навчання; очікуваними результатами стали: знання теорій, принципів, видів, основних характеристик і алгоритмів інтерактивних технологій навчання і психолого-педагогічної комунікації в умовах інклюзивного освітнього простору; оволодіння методиками, технологіями, формами, прийомами ігрових, дискусійних технологій навчання, кооперативного навчання, соціально-психологічного тренінгу, технологій навчання у співробітництві;

б) «Проективна освіта у вивченні дисципліни» (4 год.), на якому розглядалися: технології навчання з застосуванням методу проєктів; умови застосування проєктивної освіти; можливості інформаційних технологій і дистанційної освіти для здійснення проєктивної освіти і психолого-педагогічної комунікації; зразки складання проєктів (на прикладі дидактичної системи); очікуваними результатами стали: знання теорій, принципів, особливостей, умов, основних характеристик і алгоритмів проєктивної освіти у вивченні дисциплін; оволодіння методиками, технологіями, формами, прийомами застосуванням методу проєктів і проєктивної освіти.

Результатом проходження курсів стало не лише підвищення професійної компетентності, а й розвиток психологічної готовності до конструктивного спілкування. На курсах створювалися умови для переосмислення власного досвіду, подолання психологічних бар'єрів та формування нових моделей комунікативної поведінки.

Виконання *четвертого* завдання дослідження полягало у виокремленні психологічних бар'єрів у професійній комунікації та шляхи їх подолання у діловому спілкуванні педагогів медичних коледжів.

З'ясовано, що у процесі професійної діяльності викладачі медичних коледжів стикаються з низкою психологічних бар'єрів, які ускладнюють розвиток культури ділового спілкування. Вони виникають як у взаємодії з колегами, так і у спілкуванні зі студентами, які готуються до медичної професії.

До таких психологічних бар'єрів належать:

1) авторитарність у стилі педагогічного спілкування, адже традиційно у медичній освіті панує авторитарна модель взаємодії викладач – студент, що базується на жорсткому контролі й вимогливості; це знижує рівень довіри та діалогу, а також формує психологічний бар'єр у студентів; подолання бар'єру здійснюється через упровадження елементів демократичного стилю комунікації, розвиток педагогічної емпатії та використання методів фасилітації навчального процесу;

2) надмірна формалізація ділового спілкування, адже у педагогічних колективах медичних коледжів часто спостерігається тенденція до формалізованого спілкування, яке обмежується інструкціями та звітами; це знижує психологічну відкритість і не сприяє створенню партнерської атмосфери; подолання бар'єру здійснюється через розвиток корпоративної культури, орієнтованої на відкритий обмін досвідом; застосування інтерактивних форм взаємодії (тренінги, командні завдання);

3) емоційна напруга та професійне вигорання – високий рівень відповідальності та емоційне навантаження в роботі викладачів медичних коледжів нерідко призводять до синдрому емоційного вигорання; це ускладнює здатність до конструктивного спілкування і створює бар'єр у професійних контактах; подолання бар'єру здійснюється через упровадження психологічних тренінгів з емоційної саморегуляції, роботу з техніками релаксації та розвиток навичок стресостійкості;

4) невпевненість у мовленнєвій культурі – частина педагогів відчуває труднощі у володінні сучасною українською мовою як інструментом ділового та професійного спілкування; це може спричиняти зниження комунікативної ефективності й невпевненість у собі; подолання бар'єру здійснюється через організацію занять з розвитку культури мовлення, спеціальні тренінги ораторської майстерності, активне використання дискусійних форм навчання;

5) бар'єри міждисциплінарної взаємодії, адже у медичних коледжах працюють викладачі різних спеціальностей (медичних, гуманітарних, природничих дисциплін), різниця у фахових підходах іноді створює труднощі у спільному прийнятті рішень і породжує комунікативні бар'єри; подолання цих бар'єрів здійснюється через формування міждисциплінарних команд, обмін досвідом через спільні семінари і освітні проекти.

Отже, подолання психологічних бар'єрів у комунікації викладачів медичних коледжів можливе завдяки поєднанню індивідуальних і колективних методів розвитку: саморефлексії, тренінгових технологій, підтримки корпоративної культури, зменшення формалізму та активного впровадження демократичного стилю взаємодії. Це сприятиме зростанню рівня культури ділового спілкування та забезпечить більш ефективну педагогічну діяльність.

Висновки. Культура ділового спілкування є важливим складником професійної компетентності педагогів медичних коледжів, визначає ефективність взаємодії з колегами, студентами та адміністрацією.

Основними психологічними чинниками її розвитку є мотиваційні установки (орієнтація на саморозвиток, професійний успіх) та когнітивні аспекти (знання норм і стратегій комунікації, рефлексивні вміння).

Курси підвищення кваліфікації створюють сприятливе середовище для розвитку комунікативної культури через поєднання теоретичної підготовки, аналізу професійних ситуацій і рефлексії.

Серед основних психологічних бар'єрів – авторитарність, надмірна формалізація спілкування, емоційне вигорання, мовленнєві труднощі та міждисциплінарні труднощі, які ефективно долаються за допомогою тренінгів, семінарів і підтримки корпоративної культури.

Систематичне поєднання мотиваційних, когнітивних і практичних підходів у процесі курсів підвищення кваліфікації сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу та розвитку професійної самосвідомості педагогів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у: розробці комплексних програм розвитку культури ділового спілкування для педагогічних працівників медичних коледжів із урахуванням сучасних освітніх і психологічних технологій; вивченні впливу міжособистісних та міждисциплінарних комунікативних стратегій на ефективність освітнього процесу та формування професійних цінностей студентів; дослідженні ролі цифрових технологій та дистанційних форм підвищення кваліфікації у розвитку комунікативної компетентності педагогів, зокрема в умовах змішаного та онлайн-навчання; аналізі психологічних

бар'єрів та факторів стресостійкості педагогів у контексті професійного вигорання та емоційного навантаження, з метою розробки ефективних психокорекційних методик; міждисциплінарних та порівняльних дослідженнях культури ділового спілкування педагогів у різних медичних закладах та регіонах України, що дозволить визначити специфіку професійних комунікацій у різних контекстах. Ці напрями складуть основу для подальшого теоретичного та прикладного розвитку проблеми, сприятимуть підвищенню якості педагогічної підготовки та вдосконаленню професійної комунікації викладачів медичних коледжів.

Література:

1. Авраменко О. О., Яковенко Л. В., Шийка В. Я. Ділове спілкування: навч. посіб. / За наук. ред. О. О. Авраменко. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2015. 160 с.
2. Барановська Л., Глушаниця Н. Психологія ділового спілкування : навч. посіб. Київ : НАУ, 2016. 248 с.
3. Берестенко О. Г. Культура професійного спілкування : навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форм навчання всіх спеціальностей гуманітарного профілю. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 299 с.
4. Грибова Л. В. Формування культури професійного спілкування фахівців сфери обслуговування в процесі підвищення кваліфікації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2018. Т. 29 (68). № 6. С. 23–27.
5. Дзундза А. І. Комунікативна культура як умова ефективності проектування середовища педагогічної взаємодії. *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія*. Донецьк : ДВНЗ «ДонНТУ», 2009. С. 18–22.
6. Зарецька І. І. Комунікативна культура як компонент педагогічної культури. *Директор школи. Україна*. 2005. № 3–5. С. 149–157; № 6–7. С. 90–101.
7. Лебедик Л. В., Стрельников В. Ю. Психологічні і соціально-педагогічні умови розвитку культури ділового спілкування фахівців. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 9(55). С. 589–600.
8. Романовський О., Солодовник Т., Шаполова В., Сергеева Т., Мовмига Н. Культура ділового спілкування як фактор професійної успішності майбутніх фахівців у системі «людина-людина». *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2024. №4. С. 109–121. URL: <http://tipus.khpi.edu.ua/article/view/320528>
9. Стрельников В., Лебедик Л. Розвиток культури ділового спілкування фахівців в умовах неперервної освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2025. № 3(222). С. 47–53. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5\(224\)-47-53](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5(224)-47-53)
10. Тимченко І. І. Формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2001. 213 с.
11. Тоба М. В. Психологічні детермінанти діалогового педагогічного спілкування : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 1999. 16 с.
12. Уваркіна О. В. Формування комунікативної культури студентів вищих медичних закладів освіти в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Інститут вищої освіти АПН України. Київ, 2003. 200 с.

References

1. Avramenko, O. O., Yakovenko, L. V., & Shyyka, V. Ya. (2015). *Dilove spilkuvannya: navch. posib.* [Business communication: a manual]. / Za nauk. red. O. O. Avramenko. Ivano-Frankivsk : Lileya-NV. 160 s. [in Ukrainian].
2. Baranovska, L., & Hlushanytsya, N. (2016). *Psykholohiya dilovoho spilkuvannya : navch. posib.* [Psychology of business communication: a manual]. Kyiv : NAU. 248 s. [in Ukrainian].

3. Berestenko, O. H. (2013). *Kultura profesiynoho spilkuvannya : navchalno-metodychnyy posibnyk dlya studentiv dennoyi ta zaochnoyi form navchannya vsikh spetsialnostey humanitarnoho profilyu*. [Culture of professional communication: a teaching and methodological manual for students of full-time and part-time forms of study of all specialties of the humanitarian profile]. Luhansk : Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka» 299 s. [in Ukrainian].
4. Hrybova, L. V. (2018). *Formuvannya kultury profesiynoho spilkuvannya fakhivtsiv sfery obsluhovuvannya v protsesi pidvyshchennya kvalifikatsiyi*. [Formation of a culture of professional communication of service specialists in the process of advanced training]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Ekonomika i upravlinnya*. [Scientific notes of the V. I. Vernadsky TNU. Series: Economics and Management]. T. 29 (68). № 6. S. 23–27. [in Ukrainian].
5. Dzundza, A. I. (2009). *Komunikatyvna kultura yak umova efektyvnosti proektuvannya seredovyshcha pedahohichnoyi vzayemodiyi*. [Communicative culture as a condition for the effectiveness of designing the environment of pedagogical interaction]. *Naukovi pratsi Donetskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Seriya: Pedahohika, psykholohiya i sotsiolohiya*. [Scientific works of the Donetsk National Technical University. Series: Pedagogy, psychology and sociology]. Donetsk : DVNZ «DonNTU». S. 18–22. [in Ukrainian].
6. Zaretska, I. I. (2005). *Komunikatyvna kultura yak komponent pedahohichnoyi kultury*. [Communicative culture as a component of pedagogical culture]. *Dyrektor shkoly. Ukrayina*. [School director. Ukraine]. № 3–5. S. 149–157; № 6–7. S. 90–101. [in Ukrainian].
7. Lebedyk, L. V., & Strelnikov, V. Yu. (2025). *Psykholohichni i sotsialno-pedahohichni umovy rozvytku kultury dilovoho spilkuvannya fakhivtsiv*. [Psychological and socio-pedagogical conditions for the development of a culture of business communication among specialists]. *Perspektyvy ta innovatsiyi nauky*. [Prospects and innovations of science]. № 9(55). S. 589–600. [in Ukrainian].
8. Romanovskyy, O., Solodovnyk, T., Shapolova, V., Serheyeva, T., & Movmyha, N. (2024). *Kultura dilovoho spilkuvannya yak faktor profesiynoyi uspishnosti maybutnikh fakhivtsiv u systemi «lyudyna-lyudyna»*. [Culture of business communication as a factor of professional success of future specialists in the «person-person» system]. *Teoriya i praktyka upravlinnya sotsialnymy systemamy*. [Theory and practice of social systems management]. №4. S. 109–121. URL: <http://tipus.khpi.edu.ua/article/view/320528> [in Ukrainian].
9. Strelnikov, V., & Lebedyk, L. (2025). *Rozvytok kultury dilovoho spilkuvannya fakhivtsiv v umovakh neperernoyi osvity*. [Development of a culture of business communication among specialists in conditions of continuing education]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*. [Image of a modern teacher]. № 3(222). C. 47–53. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5\(224\)-47-53](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5(224)-47-53) [in Ukrainian].
10. Tymchenko, I. I. (2001). *Formuvannya komunikativnoyi kultury studentiv u protsesi vyvchennya predmetiv humanitarnoho tsyклу* [Formation of communicative culture of students in the process of studying subjects of the humanitarian cycle] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Kharkiv. 213 s. [in Ukrainian].
11. Toba, M. V. (1999). *Psykholohichni determinanty dialohovoho pedahohichnoho spilkuvannya* [Psychological determinants of dialogical pedagogical communication: author's abstract] : avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.07. Kyiv. 16 s. [in Ukrainian].
12. Uvarkina, O. V. (2003). *Formuvannya komunikativnoyi kultury studentiv vyshchych medychnykh zakladiv osvity v protsesi vyvchennya psykholoho-pedahohichnykh dystsyplin* [Formation of communicative culture of students of higher medical educational institutions in the process of studying psychological and pedagogical disciplines] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Instytut vyshchoyi osvity APN Ukrayiny. Kyiv. 200 s. [in Ukrainian].